

1702-1714: EL NEGOCI DEL VI FOU AUSTRIACISTA?

DEBAT HISTORIOGRÀFIC

En paraules de Josep Fontana, referint-se al comerç barceloní de la segona meitat del siscent, «mientras Castilla se sume en la decadencia, Cataluña, abierta al comercio extranjero y ligada al mismo, se mueve a la par con el ritmo de la coyuntura europea».¹ El comerç exterior català al voltant del 1700 estava condicionat per la conjuntura política i diplomàtica internacional. L'aïllament en què havia quedat França en el context de les guerres de 1672-1676 i 1688-1697 havia fet possible l'expansió de les exportacions catalanes de vins i, sobretot, d'aiguardents cap a l'Europa nord-atlànica en substitució de les equivalents franceses. Per tant, els interessos relacionats amb aquestes exportacions giraven a l'entorn del manteniment de la situació d'enfrontament entre França i l'aliança de Gran Bretanya amb Holanda.

Tot aquest esquema es trenca des del moment en què el successor de la corona espanyola és un nét del rei francès. Com ha explicat Isabel Lobato amb l'exemple de la companyia *Duran, Llorenç i cia.*, a partir del 1700 té lloc una reducció dels seus negocis d'exportació i, per tant, han de reduir el capital, ja que «manteni[n]tse la pau (que Deu conserve) encara se aniran disminuint més». En paraules de Francesc Valls, «no ens ha d'estranyar que, quan aquests interessos quedaren en entredit en fer-se càrrec de la monarquia hispànica el nét del rei Sol, aquesta classe mercantil donés un pas més i prenguéssim partit de manera decidida per un dels dos bàndols en confrontació».²

Però, això fou així en tots els casos vinculats als negocis de vins i aiguardents? Anem a comprovar que no, mitjançant l'estudi de dues nissagues vinateres del Maresme.

EL MARESME: ACTITUDS CONTRADICTÒRIES

El Maresme fou el segon gran centre productor català de vi i aiguardent. Des del segle XVI, la comarca es va especialitzant en la producció vitivinícola, i un conjunt de nissagues de pagesos benestants s'hi aboquen i enriqueixen amb la seva producció i comercialització, fins a integrar-se en el nucli dur de la nova

burgesia mercantil que emergeix en les darreres dècades del sis-cents. Hem de puntualitzar, però, que al Maresme no trobem grans centres productors d'aiguardent, sinó petites instal·lacions casolanes, sense grans aportacions de capital ni d'innovacions tecnològiques. Petits obradors que donen la impressió d'un petit minifundisme productiu, res comparable al Camp de Tarragona. Per exemple, la més antiga referència que coneixem al terme de Vilassar és al mateix castell senyorial: en l'inventari de 1671 consten «un parol de fer ayguardent de àram», alambins i altres estris necessaris.³ Quant a Mataró i seguint Joan Giménez, es detecten els primers alambins en cases particulars a finals del cinc-cents.

Però, on anava a parar aquesta producció? Com es comercialitzava? De seguida detectem que una part a l'exportació i una altra al mercat interior. Podem citar la venda de 1625 que fa un botiguer de Mataró al síndic i conseller de Granollers, de vint càrregues d'aiguardent «y ultra de aquellas de tot lo ayguardent que haurà menester la dita Universitat de Granollers a obs y per provisió de las tavernas de la Universitat durant tot lo temps de un any».⁴ Quant als mercats exteriors, podem destacar el cas de Francesc Feliu de la Peña, l'hereu de la branca matriu que romaní a Mataró. En el seu inventari de 1711 trobem, «ítem trobam que dit deffunct quant vivia tenia y possehia tota aquella casa ab son magatzem per fer aygua ardent... dos ollas de quatre càrregas quiscuna ab sos taps y trompas tot de aram y dos axetas de bronse per fer ayguardent, usadas...». Com a mostra de la seva activitat mercantil, el noliejament que fa de la barca d'un francès l'any 1685 per portar dues-centes càrregues seves de vi i ayguardent a Cadis.⁵

Aquesta varietat d'actituds té conseqüències, com ha fet notar Joan Giménez en el cas mataroní, explicant l'actitud «vers el conservadorisme econòmic practicat pels dirigents polítics de la vila. Aquells defensors *avant la lettre* del *libero comerç* en el tema del port franc mantingueren una política de rígid tancament quan es tractava de preservar el fruit de les seves vinyes. Calia, sobretot i abans que tot, negociar el vi propi obstaculitzant fins als límits ja descrits la penetració dels productes forans. Òbviament, una fàbrica com la dels Mascaró o la dels Shallet i Crowe no podia tenir gaire interès en un mercat tan inelàstic com era el mataroní».⁶ Anem a veure com, trencant la imatge historiogràfica de bloc homogeni, aquesta cruïlla d'interessos divergents també es reflecteix en els posicionaments davant del plet dinàstic, a part dels posicionaments ideològics.

En resseguirem dos exemples excel·lents –ambdós s'inicien amb l'establiment a ciutat com a taverners– però contradictoris: els Verivol de la vall de Cabrils que es vincularan amb els Feliu de la Peña Isern i el negoci de l'exportació als mercats nord-atlàntics, els quals militaren en el camp austriacista; mentre, també veurem els Bruguera, originaris de Canyamars i dedicats al comerç i venda de vins a la menuda al propi mercat català –probablement, els més importants–, els quals militaran en el camp borbònic.

Els Verivol

Els Verivol són originaris del veïnat del Sant Crist, a tocar del camí del Mig, a la vall de Cabrils, dins el terme de Vilassar. Els orígens del mas Verivol es remunten a la baixa edat mitjana, entre els segles XIV-XV, quan en trobem les primeres referències. Un primer Guillem Verivol es casa amb la pubilla hereva del mas Salva, que a partir del 1400 anirà essent conegut com a mas Verivol. Sabem que no eren homes propis dels senyors del Castell, sinó d'alguna institució eclesiàstica, però no queda clar de quina en els capbreus consultats. En el maridatge de la infanta Isabel de 1491 consten com a «homes d'església», és a dir, dependents d'alguna institució eclesiàstica. Amb tot, acumulen algun mas rònc que depèn del castell, com el mas Bondia, abans Texoner, i diverses peces de terra.⁷ Són les dues condicions que acompanyen l'emergència d'una pagesia benestant diferenciada: una tinença menys opressiva, com solen ser les eclesiàstiques, i l'acumulació de masos ròncs en el context de les crisis demogràfiques baixmedievals.

Entre els segles XVI i XVII trobem successius pagesos que es van especialitzar en la vinya i la producció de vi i aiguardent i, quelcom molt important, la comercialització a través de les seves pròpies tavernes barcelonines. Així, a tombants del 1600 detectem el fadrister Joan Verivol, establert a Barcelona com a barreter, que l'any 1635 es casa amb la vídua d'un taverner amb un dot de 884 lliures... fins arribar a Joan Verivol i Pons de Vall (1615-1671), que consta com a negociant a Barcelona, amb una filla casada amb un taverner barceloní.⁸ Com a exemple de les seves transaccions com a taverner, el 1637 signa un contracte de compra del vi que ha de collir el pagès de Vilassar Pere Mayans –correspon a l'antic mas Eroles–,

«tot lo vi se collirà en la heretat que el dit Mayans te y posseheix en dita par^a. essent empero bo y rebedor reconeguda de dos persones anomenadoras, ço es una per cada part, a r^o és assaber de trenta set reals per cada càrrega, pagador lo dit preu ço es 40 ll. la dia pnt. y lo restant preu en dos iguals pagas ço es la meytat lo dia de nadal y altra meytat lo dia de pasqua de resurrecció...».⁹

Finalment, el seu fill Joan Verivol i Mandri (+1717), que es casa l'any 1673 amb Jerònima d'Isern i Rafart, dues altres nissagues claus de la pagesia benestant emergent, sorgida del Maresme, que el vinculen amb el grup dels Feliu de la Penya. Per fer-nos una idea de la seva activitat vitivinícola, en l'inventari *postmortem* elaborat l'any 1717 hi consten quinze quarteres i mitja, vint-i-un quartans de camps i noranta-set jornals de vinyes:

- Peça de terra «lo camp gran», deu jornals de vinya i cinc quarteres i mitja, a tocar al camí que va de Cabrils al mar.
- Peça de vinya «los olivers», part a Vilassar i part a Cabrera, tres jornals.
- Peça de vinya a casa d'en Abril de munt, a Cabrils, quinze jornals.
- Peça de vinya «lo vial», a la muntanya de Cabrils, vint jornals.

- Peça de vinya «las figueras» a la muntanya de Cabrils, disset jornals –onze erma i sis plantada–.
- Peça de vinya «canyamar», a la muntanya de Cabrils, quatre jornals.
- Peça de vinya «la cirera», a la muntanya de Cabrils, sis jornals.
- Peça de terra «la Gironella», al terme d'Òrrius, de disset jornals –quinze de vinya–.¹⁰

Però, seguint les pautes de l'època, especialment a partir de la dècada de 1690, aquest darrer Joan Verivol diversifica els seus interessos i intervé en tot tipus d'activitats mercantils d'on extreu beneficis, esdevenint un destacat home de negocis de l'època. Per exemple, el trobem com a apoderat del flequer i mercader Joan Colomer, com a parçoner de diverses barques, participa en assegurances i canvis marítims... Però, de fet, està en tot tipus d'operacions financeres, com a pioner fabricant comerciant de treball a domicili de puntes de coixí, assentista de l'apotecaria de l'exèrcit austriacista, soci financer de la *Compañya Nova de Gibraltar* (CNG)...¹¹

Aturem-nos a analitzar el seu paper a la CNG, partint del magistral estudi de Pierre Vilar. Constituïda l'1 de juliol de 1709 és, abans que res, l'empresa instrument familiar dels Feliu de la Penya Isern i llur xarxa de relacions familiars. Analitzem la composició del capital social: es divideix en setzens i els socis són cinc: el principal, Salvador Feliu de la Penya, amb 5/16 (3.500); el segon és Joan Verivol, amb 4/16 (2.800), el qual fa un préstec a Josep Valls de Teià, familiar llunyà que actuarà com a agent a Gibraltar, per cobrir la seva part de 2/16 (1.400). La part aportada per aquests tres socis, amb clares vinculacions familiars a través dels Isern, suposen 11/16 (7.700), el 68'7 % del capital. Aquest caire familiar es reforça en comprovar les vinculacions dels clients i prestamistes de la CNG: el mateix Joan Verivol, Pere Valls, germà de Josep Valls, Miquel Coll, sogre d'en Salvador Feliu de la Penya, el cosí Josep Feu i Feliu de la Penya de Mataró, per col·locar les càrregues de cuirs sobrants... I es reforçarà encara més en la nova reconstitució de la companyia l'1 de gener de 1713, en complir-se el termini de tres anys, en què el reusenc Josep Grases –Reus ja era al camp borbònic– és substituït pel també familiar Josep Feu i Feliu de la Penya.

El principal objecte de la societat era el carregament de vaixells amb mercaderies destinades als mercats atlàntics (vins, aiguardent i avellanes) i la importació de productes nord-africans (cuirs i cera), tot aprofitant el port de Gibraltar controlat pels anglesos, ja que Cadis estava al camp borbònic. Importaven cuirs, cera, cotxinilla i sucre. També efectuaren algunes operacions per la Mediterrània, cercant blat i oli. L'aiguardent donà els majors beneficis (d'un deu a un vint per cent), tot i que causà la fallida en perdre's dues partides. De vint-i-nou operacions, en només tretze obtingueren beneficis, i encara aquests no foren res de l'altre món.¹² Però la darrera operació de maig de 1711 d'exportació d'aiguardent a Lisboa, massa especulativa, portaria a la fallida i costaria de liquidar. En l'inventari *postmortem* de Joan Verivol, elaborat el 8 de juny de 1717, entre els crèdits pendents trobem el següent:

«Item al primer de Janer de 1713 a la Compañia de Dn. Sr. Josep Feu y Feliu de la Peña, Salvador Feliu de la Peña de Barcelona, Joseph Boigas de Barcelona i ell que hi posà 6.000 lliures de les que n'ha cobrat 2.000 i fins avui comptes pendents... 4.000 ll.»¹³

Aquest deute s'allargaria durant anys per discrepàncies entre els antics socis, amb el corresponent plet judicial a l'Audiència borbònica. Finalment, l'any 1726 s'ordenaria un examen dels comptes a dos àrbitres, els mercaders Josep Aparici i Francesc Anton Vidal. Però aquests no es posaren d'acord i cadascú acabà fent el seu propi informe. Per a Aparici, Feliu devia als hereus Verivol entre 917 i 2.813 lliures, segons es descartessin o no algunes partides dubtoses! Els negocis comuns havien portat a la ruptura familiar.¹⁴

La millor mostra de la seva activitat és aquest inventari *postmortem* de 1717: Consten al seu nom quinze quarteres i mitja, vint-i-un quartans de camps i noranta-set jornals de vinyes, així com nou censos per un valor anual de cent onze lliures i una gallina, i una impressionant relació de tretze deutors, tres vals i deutes diversos que sumen prop de catorze mil lliures, la major part deixats després de la Guerra de Successió, prova irrefutable de la continuació dels negocis a partir de 1715. Malgrat que se'n notaren els efectes, en un codicil signat el 1717 redueix el llegat dels fills en un terç «...ab declaració que cobrantse per dit mon hereu la meytat, o tercera part del que me esta devent per lo serenissim Sor. Arxiduch de Austria, en tal cas vull sia pagat a tots los dits mos fills enterament lo dit llegat...».¹⁵

Al llarg del set-cents, tendiran a fusionar-se amb la petita noblesa i la burgesia mercantil de Mataró, amb una activitat econòmica ascendent. El seu fill i darrer hereu baró de la nissaga, Joan Verivol i Isern (1685-1752), pagès i comerciant, passarà a viure a Mataró i es casarà l'any 1712 amb Semproniana Sanromà i Palau, filla de Bru Sanromà, descendent de pagesos de Tiana, ennoblit com a ciutadà honrat de Barcelona l'any 1676 i veí de Mataró. Tancant el cercle històric, el trobem entre els anys 1733 i 1736 com un dels arrendadors del delme del castell de Vilassar junt amb altres benestants vilassarencs.¹⁶

Els Bruguera

Es tracta d'una nissaga de pagesos originaris del mas Bruguera del Far, de la parròquia de Canyamars. El pagès Jaume Bruguera, l'hereu de la casa, enllaça el 1619 amb una pubilla dels Amat, del veïnat del Sant Crist de la vall de Cabrils dins la parròquia de Vilassar. Dels fills d'aquest matrimoni, mentre l'hereu continua com a pagès al mas familiar, els fadristerns Francesc i Jaume Bruguera s'estableixen com a taverners a ciutat per comercialitzar els excedents vinaters dels seus llocs d'origen. Aquests esdevindran dos dels més grans negociants de l'època. Com fa notar Isabel Lobato, regiran els més importants negocis de taverna de la segona meitat del segle a Barcelona.¹⁷

L'ascens més espectacular correspon a **Francesc Bruguera**; pel seu inventari *postmortem*, redactat el 1707, podem esquematitzar la seva activitat. D'una banda, els béns immobles acumulats des dels quals exercia les activitats,

«Primo tota aquella **Casa** ab dos portals obrints, un gran y altre petit scituadas en la present Ciutat de Bar^a en lo Carrer d'en Sivaller, que és al costat de las sobreditas casas en que habitava lo dit q^o Fran^{ch} Bruguera [on té la botiga de taverner]

Item totas aquellas **casas** vuy divididas en dos estars y **dos botigas** ab sos portals scituadas en la Plaça del Born de la present Ciutat que lo dit q^o Fran^{ch} Bruguera llegà a Jaume Bruguera, candaler de cera son fill, ab dit prechalandat son testament y ab lo modo que en aquell se contè

Item tota aquella pessa de terra de tinguda de tres mujadas ab aygua regant scituada al costat del pont de S^t Martí que axí mateix fou llegada al dit Jaume Bruguera ab dit testament

Item tota aquella altre pessa de terra de tinguda de sinch mujadas scituada en lo Pla de Provenciana que també fou llegada al dit Jaume Bruguera ab dit testament

Item tota aquella pessa de terra y caseta en ella construyda de tinguda de tres mujadas ab aygua regant scituada en la Parr^a de S^t Martí de Provencials prop lo Molí d'en Carbonell

Item tota aquella pessa de terra ab aygua regant de tinguda de tres quartas scituada en dita Parr^a de S^t Martí en lloch dit lo Clot de la Mel

Item tota aquella pessa de terra antes de tinguda de quatre mujadas y vuy en part embaguda ab la estacada, scituada al peu de la montanya de Monjohic devant lo portal de S^t Pau de la present Ciutat

Item tota aquella pessa de terra de quatre mujadas scituada en lo territori de Bar^a en lo lloch dit La Granada prop lo testament dels Asens

Item tota aquella pessa de terra de dos mujadas, scituada al costat de la Riera de Magoria prop lo empedrat de la Creu Cuberta

Item tota aquella pessa de terra de tres mujadas scituada al costat del Pont de Port al peu de la montanya de Monjohich que afronta ab la sèquia major del estany

Item aquellas duas pessas de terra scituadas prop la Capella de Nra. Señora de Port, la una de tinguda de duas mujadas, y la altre de tres quartas

Item tota aquella pessa de terra de sinch quartas scituada en lo Camí de las Trias prop Nra. S^{ra} de Port

Item tota aquella pessa de terra de tinguda de dos quartas scituada en lo dit Camí de las Trias

Item tota aquella altre pessa de terra de tinguda de dos quartas scituada en lo dit Camí de las Trias

Item totas aquellas **Casas ab tres botigas** sota de aquellas a la Plaça del Àngel scituadas en la present Ciutat de Bar^a en lo cantó del carrer de Basea devant la font de dita Plaça».

També s'indica l'estructura del negoci amb els associats familiars:

«Item en la **Casa** de Fran^{co} Pera, taverner, en la qual **se fabrica lo ayguar-dent** en Bar^a, se ha trobat una mitja bóta ayguardentera buyda propias del dit q^o Fran^{co} Bruguera.

Item en dita casa tres bótas y dins ellas divuyt càrregas de vi sùtil per fer ayguardent en dita casa.

Item en un cup de oli que dit q^o Fran^{co} Bruguera tenía llogat dins las casas de la S^{ora} Justa Llobatera viuda en lo carrer d'en Gimnàs, se han trobat propis de dit Fran^{co} Bruguera mil quatracents y dos cortans de oli.

Item en una **Barraca de mar** que dit q^o Fran^{co} Bruguera y Jaume Bruguera tenen llogada, se ha trobat deu bótas de sis càrregas quiscuna y dins de aquellas sinquanta vuyt càrregas de vi claret.

Item deu pipas y tres bótas grossas olieras buydas dins dita barraca.

Item en lo arxiver o Armari de depòsits que los R^{nts} Ad^{ors} de la Capella y Col·legi de S^t Sever de la Seu de Barn^a tenen en la Sagrestia de la Capella de Sant Sever de dita Seu, se han trobat dins de una Caxeta ab son pany y clau mil dobles de or de Espanya effectivas de pes fort eo sense faltari cap gra, las quals tenia en depòsit y commanda lo dit q^o Fran^{co} Bruguera.

Item tota aquella **Casa y heretat** ab totas sas terras honors y possessions que lo dit q^o Fran^{co} Bruguera per los títols tenia y possehia en la Parr^a de **Sant Pere de Ribas...**»

Resulta molt significativa la relació de les compres de vins que té compromeses en el moment de l'òbit, poc més d'un miler de càrregues, totes al Maresme, als pobles d'origen de les branques familiars:

Memorial de las Bestretas

que lo dit q^o Fran^{ch} Bruguera tenia fetas lo dia de son òbit
sobre differents partidas de vins compradas per ell
y per Jaume Bruguera, Fran^{ch} Pera y Joan Torras, taverners,
los quals tenen també de altre part Bastretas altres quantitats

Primo tenia bastret a Jaume Casas y Cammany, pagès de S^t Vicens de Llevaneras, vint lliuras a bon compte del valor de vint càrregas de vi claret li tenia comprat y encara no havia rebut, a r^o 2 ll 6 & càrrega, son 20 ll.

Item a Pau Mir, pagès de dita Parr^a de S^t Vicens de Llevaneras, trenta y sinch lliuras a bon compte del preu de trenta càrregas de vi claret li tenia comprat y encara no havia ni se ha rebut, a r^o 2 ll 8 & càrrega, son 35 ll.

Item a Barthomeu Giralt, estamper de Bar^a, trenta nou lliuras y dotse sous per lo preu y valor de vint y duas càrregas de vi li tenia compradas de la heretat d'en Campins de Vilassar a r^o 1 ll 16 & y encara no havia ni se han rebudas aquellas, son 39 ll 12 &

Item a t....., masover de la dita heretat d'en Campins, vint y sinch lliuras a bon compte del preu de altras vint y duas càrregas de vi a dita rahó de 1 ll 16 & càrrega compradas, las quals no havia ni se han rebut aquellas, son 25 ll.

Item a Fran^{ch} Faner de Plasia, pagès de S^t Vicens, quaranta lliuras a bon compte del preu de quaranta càrregas de vi claret li tenían comprat y encara no havia ni se ha rebut, a r^o de 1 ll 17 & càrrega, son 40 ll.

Item a Lluis Batlle, pagès de S^t Vicens, sinquanta una lliura a bon compte de quaranta càrregas de vi claret que li tenía comprat y encara no havia ni se ha rebut, a r^o 2 ll 8 & càrrega, son 51 ll.

Item a Pau Rams, pagès de S^t Andreu de Llevaneras, cent vint y tres lliuras a bon compte del preu de vuytanta càrregas de vi claret li tenían comprat y encara no havian rebut, a r^o de 2 ll 10 & càrrega, son 123 ll.

Item a Maria Matas y Bruguera, viuda de la Parr^a de S^t Andreu de Llevaneras, cent vuytanta duas lliuras a bon compte del preu de sexanta càrregas de vi claret li tenian comprat y encara no havia ni se ha rebut, a r^o 2 ll 10 & càrrega, son 182 ll.

Item a Gerònim Alsina del carrer de vall, pagès de Llevaneras, quaranta y quatre lliuras a bon compte del preu de quaranta càrregas de vi claret li tenían comprat y encara no havian ni se ha rebut, a r^o 2 ll 4 & la càrrega, son 44 ll.

Item a Don Pedro Planella y a son masover de la heretat posseheix en la Parr^a de Alella vuyt lliuras y deu sous per haver pagat 150 ll. al dit Dⁿ Pedro y 22 ll. a son masover a compte del preu de 75 càrregas de vi claret los tenían comprat a r^o 3 ll. càrrega y de aquellas tenía solament rebut lo dit q^o Fran^{ch} Bruguera 54 càrregas y mitja que valen 167 ll 10 &, son 8 ll. 10 &

Item a Francisco Missa, pagès de S^t Vicens, vint y quatra lliuras tretse sous y nou per haver-li pagat 205 ll. a bon compte del preu de cent sexanta càrregas de vi claret li tenían comprat a r^o 2 ll 10 & y de aquellas lo dit Fran^{ch} Bruguera solament tenia rebut setanta duas càrregas y quatra cortans que valen 180 ll 6 & 3, són 24 ll 13 & 9

Item a Joan Amat, pagès de Vilassar, sinquanta tres lliuras y sinch sous per haver-li pagat 100 ll. a bon compte del preu de 125 càrregas de vi claret li tenían comprat a r^o 2 ll 15 & y de aquellas solament tenia rebut 17 càrregas que valen 46 ll 25 &, són 53 ll. 5 &

Item Pere Masià, arrendador de la Casa d'en Pere de S^t Vicens, sinch lliuras y divuyt sous y haver-li pagat 80 ll a bon compte del preu de vuytanta càrregas de vi li tenian comprat a r^o 1 ll 18 & càrrega per haver de aquellas rebut lo dit q^o Fran^{ch} Bruguera 39 càrregas que valen 74 ll 2 &, són 5 ll 18 &

Item a Jaume Umbert i Carcassas, pagès de S^t Vicens, sinquanta lliuras y setse sous per haver-li pagat 162 ll 12 & a bon compte del preu de 140 càrregas de vi claret a r^o 2 ll 12 & càrrega, li tenían comprat per haver de aquellas rebut lo dit q^o Fran^{ch} Bruguera 43 càrregas que valen 111 ll 16 &, són 50 ll 16 &

Item a Anton Masicas, pagès de Vilassar, setanta tres lliuras vuyt sous y nou per haver-li pagat 125 ll a bon compte del preu de 120 càrregas de vi claret li tenían comprat a rº 2 ll 15 & y de aquellas solament tenia rebut lo dit qº Fran^{ch} Bruguera 18 càrregas y tres barralons que valen 51 ll 11 & 3, són 73 ll 8 & 9

Item a Antoni Rossell, pagès de S' Vicens, sis lliuras dinou sous y tres, per haver-li pagat 25 ll a bon compte del preu de 29 càrregas de vi claret li tenian comprat a rº 1 ll 17 & càrrega y de aquellas solament tenia rebut lo dit qº Fran^{ch} Bruguera nou càrregas y nou barretons que valen 18 ll & 9, són 6 ll 19 & 3»

Segueix una llarga relació de censos que percep per diverses propietats i les pensions de censals que ha anat deixant, així com una relació del que li deuen i una altra de quantitats que ha prestat «graciosament», amb els corresponents objectes que els clients han empenyorat...

Així, mor el 1707, i la taverna és continuada per la vídua i el fill hereu. Però com aquest, Joan Bruguera, l'han dedicat a la carrera de lleis, mare i fill actuen com a socis que aporten el capital, mentre entra en el negoci un administrador, el taverner Francesc Pera, que dóna nom al negoci: «Francesc Pera i comp^a». Però amb el siti de 1713, els Bruguera abandonen la ciutat i retiren part del capital, mentre Pera continua el negoci. Aquest mor l'agost de 1714 i és la seva vídua que regenta el negoci com a «Teresa Pera i comp^a». L'any 1717 signen una nova companyia, per cinc anys, de la mare i el fill Bruguera, amb un nou administrador, el taverner Josep Gros.

«Aserca del negoci de una taverna que se ha de tenir posada, provehida y corrent, axí com fins vuy de llarchs anys ho ha estat ab los acostumats y bons gèneros de vins negras y blanchs, ayguardents, oli y altres cosas peculiars als officis de taverner y revenedor, en aquella Casa ab dos portals obrints en lo carrer dels Sivallers òlim nomenat del Ferreginal, que travessa des de la Devallada de la Presó al mitg del carrer de la Dagueria, y ab altre portal mitg tancat y mitg obert en la Devallada de la Presó devant la Plaça del Rey...»¹⁸

El germà, **Jaume Bruguera i Amat**, tenia la taverna «posada en unas casas ab dos portals... en los carrers de Montcada y de las Moscas» que tenia llogades. Quant al raïm, posseïa dues grans vinyes al poble d'origen de la muller, Llavaneres, una de vint-i-cinc jornals comprada el 1667 i una altra de dotze jornals, comprada el 1670. Mor el 1674 i la vídua continua el negoci. Fixem-nos en l'estratègia. Mentre els fills primogènits dels dos germans es dediquen a estudiar lleis i esdevenen notaris, cercant l'ascens social del grup familiar, els fadristerns es destinen a continuar el negoci familiar del vi. Així, a partir de la majoria d'edat del fill fadrister Jaume, constituïran una companyia amb la vídua per continuar el negoci. Per exemple, el 1689 compten amb un capital de tres mil lliures, de les quals dues mil sis-cents corresponen a la vídua, «posa ab diners comptants, oli, vi claret, y vinagre, y part ab malvàsia u vi blanch» –a més, aporta les dues vinyes de Llavaneres–, mentre el fill té cura de l'administració i aporta quatre-cents

lliures, porció que anirà augmentant amb els guanys que es distri-bueixen a mitges. L'any 1705 Jaume Bruguera amplia els seus negocis amb la constitució d'una companyia per portar la que era la taverna dels Torres, abans Pallès, en la qual ell aporta dos terços del capital i Joan Torras fa d'administrador i aporta el terç restant...¹⁹

Com es pot deduir d'aquest conjunt de dades i activitats, tot i estar immersos en el sector vitivinícola, els seus negocis consistien en la distribució a la menuda, no es dedicaven a l'exportació als mercats nord-atlàntics, per tant, no tenien cap interès especial en l'opció angloholandesa, a diferència dels exportadors. Més aviat al contrari, una exportació abusiva encaria el raïm.

El fill primogènit de Francesc serà el notari **Joan Bruguera**, el qual s'arreglarà amb els borbònics, «abandonaron sus Casas y bienes y sacrificaron sus vidas por el Real Servicio». El seu fill hereu, Francesc Bruguera i Rossell (+1770), seguirà la carrera militar en l'exèrcit borbònic,

«se dedicó al Real Servicio y obtuvo el empleo de Subteniente de Granaderos en el Regimiento de Infanteria de Granada, en cuyo tiempo se halló en defensa de la Plaza y Castillo de Orán, y en la Campaña de Italia, procurando cumplir con la más fiel exactitud [...] y habiéndose concluido la referida Campaña se retiró con el mayor honor a dicha Ciudad de Barcelona donde tuvo el empleo de Alcalde de Barcelona en el primer año de su creación.»²⁰

Per acabar, un enllaç significatiu. L'hereva dels **Maynou** de Vilassar s'havia casat el 1672 amb el botiguer de teles barceloní Magí Postius, la filla hereva d'aquests enllaçà el 1712 amb el doctor en drets Jaume Ubach –fadristerne d'uns pagesos de la Bastida d'Ortons: és una xarxa d'històries de mobilitat social ascendent–, el qual enllaçà en segones núpcies el 1739 amb Gerònima Bruguera i Rossell, i el 1742 comprava el mas i heretat Maynou de Vilassar. El fill hereu d'aquests, Jaume Ubach i Bruguera, mor sense descendència, i el patrimoni Maynou és heretat pel cosí Ignasi Bruguera i Almirall, fill hereu de Francesc Bruguera i Rossell. Ignasi enllaçà amb Lluïsa Gispert i Augirot, dos cognoms claus del comerç barceloní de l'època, i obtingué el títol de ciutadà honorat el 1793 en cap del seu pare difunt. D'aquest matrimoni descendeixen els germans Bruguera Gispert: l'hereu Melcior, que enllaçà amb Elionor Manning, el militar Pere Nolasca, el clergue Ignasi...²¹

CONCLUSIÓ

Les trajectòries no acostumen a ser simples, ja que reflecteixen la diversitat social i econòmica en la qual es sustenten. El món del vi era un bon negoci, amb diversos agents i estratègies, molt sovint, contraposades. Però el major èxit d'unes o altres estratègies de comercialització depenia de la conjuntura internacional. Segons quines fossin les aliances, guanyaven uns o altres. Per això, no ens ha

d'estranyar la diferent actitud dels Verivol o dels Bruguera davant el plet dinàstic i les conseqüents aliances internacionals. Per als Verivol i la xarxa familiar de la qual formaven part, la clau estava a mantenir el tracte amb els mercats nord-atlàntics en detriment dels vins francesos, mentre als Bruguera els interessava just el contrari, per reduir la competència en les sortides dels productes vitivinícoles i baixar els preus. Amb tot, la paradoxa final és ben evident: el resultat de la guerra no canvia la sort d'aquestes nissagues. Ambdues patiren pèrdues durant la guerra, s'adaptaren a la nova conjuntura de la postguerra i continuaren amb els seus negocis i el corresponent ascens social. Entremig havien format part del formigueig d'iniciatives que envolta la recuperació econòmica del període 1680-1710, amb la qual obre les portes a una llarga onada de desenvolupament que desembocarà en la industrialització de la Catalunya contemporània.

Benet Oliva i Ricós

NOTES

- 1.- JOSEP FONTANA I LÁZARO, «Sobre el comercio exterior de Barcelona en la segunda mitad del siglo XVII. Notas para una interpretación de la coyuntura catalana», *Estudios de Historia Moderna*, t. V (1955), 216.
- 2.- ISABEL LOBATO FRANCO, *Compañías y negocios en la España preindustrial (Barcelona 1650-1720)*, Universidad de Sevilla (Sevilla 1995), 223-228. FRANCESC VALLS I JUNYENT, *La Catalunya atlàntica. Aiguardent i teixits a l'arrencada industrial catalana*, Eumo ed. (Vic 2004), 83.
- 3.- BC-APMM-566, plec 66, 29-I-1671.
- 4.- ACA-PM-233, notari Antoni Puig, manual VII, s/n, 5-II-1625, venda.
- 5.- ACA-PM-415, notari Martí Simon, manual 1685-1686, s/n, 5-X-1685, noliejament; i sig. 450, 15-VI-1711, inventari.
- 6.- JOAN GIMÉNEZ BLASCO, *Mataró en la Catalunya del segle XVII. Un microcosmos en moviment*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 2001), 744-756.
- 7.- ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, sig. 2571, f. 4^{r-v}, 1491, maridatge. AHPB, notari Joan Carles, capbreu Frederic des Bosc 1562-1592, f. 121^r-122^v, 3-IX-1562, Joan Verivol; *ibidem* 1558-1562, f. 71, peça a Joan Verivol. BC-APMM-274, núm. 4, 3-X-1636, confessió de Joan Verivol. APSG-VD, manual 3, f. 42^v, 11-I-1384, testament de Berenguer Toxoner (à) Salva; f. 98^v, 9-X-1399, testament de Bonanata Salva; man. 8, f. 46^r, 11-XI-1429, testament de Guillem Verivol (à) Salva; man. 6, f. 28^v-29^v, 19-VI-1433, testament de Bernat Verivol.

- 8.- ACB, esposalles-7, f. 15^r, 14-XI-1493, F. Verivol & E. Oliver.
APSG-VD, capítols matrimonials solts, carpeta 2, núm. 73, 1570, i carpeta 3, núm. 106, 1606; matrimonis - 1, f. 15, 80 i 221, fitxes núms. 56, 272 i 825; manual 10, f. 72^{r-v}, 13-I-1516, testament de Violant, muller de S. Verivol; manual 28, f. 1^r-4^r, 9-I-1578, capítols matrimonials E. Verivol & M. Vilaró. MASMM, matrimonis II, f. 152^r, 15-XI-1645, Joan Verivol & Mariàngela Mandri.
ACA-PM-1381, notari Joan Miquel Banús, testaments, s/n, 10-VIII-1622, Montserrat Verivol; 14-VIII-1609, Steve Verivol; i 1631, Jaume Verivol; sig. 1384, notari Josep Martí, manual 1626, s/n, 16-III-1626, capítol matrimonial Joan Bonanit & Mariàngela Verivol; sig. 1479, notari Joan Llavaneras, capítols matrimonials 1661-1686, núm. 14, 8-IV-1673, J. Verivol & H. Isern; sig. 1514, notari Joan Antoni Vigo, testaments, s/n, 5-IX-1661, Joan Verivol i Pons de Vall.
AHPB, notari Ramon Batlle, capítols matrimonials, concòrdies i transaccions 1635-1639, 10-VII-1635, s/n, Joan Verivol & Margarida Enrich, vídua de Joan Enrich, taverner i filla d'un pagès de Puigcerdà; notari Francesc Duran, I testaments (1697-1717), f. 338^r-341^v, 15-II-1715, testament de Joan Verivol i Mandri; i f. 342^r-343^v, 6-V-1717, codicil.
- 9.- AHPB, notari Ramon Batlle, capítols matrimonials, concòrdies i transaccions 1635-1639, s/n, 18-VIII-1637.
- 10.- APSG-VD, caixa *Testaments i censals, s-z, lligall varis*, f. 32^r- 41^r.
- 11.- AHPB, notari Carles Garau, manual XVI (1692), f. 122^v-123^r, 13-XI, apoderament de J. Colomer a J. Verivol; sig. 839/12, notari Tomàs Simon, man. 1694, f. 225^r-230^r, 21-VII-1694, venda d'una barca per Joan Colomer, de la qual J. Verivol compra 2/16.
ACA-PM-483, notari Francesc Seguí, comú 1697, s/n, 31-VIII-1697, debitori venda puntes; 23-V-1697, i sig. 484, comú 1698, full solt, 24-VIII-1698, constitució de companyies per viatges de venda a Galícia.
JOAQUIM LLOVET, *Mataró, 1680-1719: el pas de vila a ciutat i cap de corregiment*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 1966), 138 i ss, assegurances núms. 16, 21, 22, 23, 27, 28; canvi marítim núm. 7 i declaració de parçoners núm. 12; i *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 2000), 235. PIERRE VILAR, *Manual de la "Compañía Nova de Gibraltar"*, eds. del Centre de Lectura (Reus 1990). CARLES MARTÍNEZ SHAW, *Catalunya en la carrera de Índies*, ed. Crítica (Barcelona 1981), 38, 43 i 53. JOAN GIMÉNEZ BLASCO, «L'estructuració d'un mercat nacional. Prolegòmens», a Pérez Picazo, M. Teresa & Segura i Mas, Antoni & Ferrer i Alòs, Llorenç (ed.). *Els catalans a Espanya, 1760-1914*, Generalitat & Universitat de Barcelona (Barcelona 1996), 389-391; i *Mataró en la Catalunya del segle XVII. Un microcosmos en moviment*, Caixa d'Estalvis Laietana, (Mataró 2001), 391-393.
- 12.- ELOI MARTÍN CORRALES, *Comercio de Cataluña con el Mediterráneo musulmán (siglos XVI-XVIII)*, Bellaterra 2000 SL (Barcelona 2001), 513-515.
- 13.- APSG-VD, caixa *testaments i censals, s-z, lligall varis*, f. 32^r-41^r.
- 14.- BC-FBC, plec 44/2, 1726, exàmen dels comptes de la companyia de S. Feliu, J. Verivol i altres.
- 15.- AHPB, notari Francesc Duran, testaments I, f. 338^r-341^v, 15-II-1715, testament de Joan Verivol; i 342^r-343^v, 6-V-1717, codicil. APSG-VD, caixa *Testaments i censals, s-z, lligall varis*, f. 32^r-41^r.
- 16.- APSG-VD, baptismes - 3, f. 71; matrimonis - 1, f. 378, fitxa núm. 1313, 7-II-1712, J. Verivol & S. Sanromà. MASMM, òbits - 2, f. 90^r, 7-VIII-1752, Joan Verivol i Isern. ACA-PM-447, notari Martí Simon, capítols matrimonials 1700-1719, s/n, 8-II-1717, J. Verivol i Isern & S. Sanromà i Palau (dot: 400 dobles).

BC-APMM-490, carpeta «Vilassar», memorial arrendament delmes i censos que rep la marquesa de Moja entre 1733 i 1736; lligall 558, plec «Comptes de Joan Verivol de 1733 a 1736».

17.- LOBATO, *op. cit.*, 118-121.

18.- ACB, esposalles - 88, f. 79, 22-XI-1656, F. Bruguera & J. Darnès. AHPB, sig. 880/23, notari Joan Francesc Verneda, II testaments, f. 26^r-36^v, 19-I-1705, testament de F. Bruguera; sig. 863/68, notari Domènec Rojas, plec d'inventaris 1702-1710, s/n, 22-VI-1707, inventari *postmortem* de F. Bruguera; sig. 863/72, notari Domènec Rojas, concòrdies 1771-1720, 3-I-1711, 4-X-1714, 18-IV-1717, 31-I-1719, escriptures diverses companyies tavernes dels hereus de Francesc Bruguera.

19.- ACB, esposalles - 88, f. 103^r, 26-IV-1657, J. Bruguera & E. Pera. AHPB, sig. 742/56, notari Josep Quatrecases Sala, IV testaments, f. 80^r-82^v, 23-XI-1674, testament de Jaume Bruguera; sig. 742/65, V inventaris, s/f, 12-XII-1674, inventari *postmortem* de J. Bruguera; sig. 844/45, notari Esteve Cols major, llibre concòrdies 1686-1689, f. 350^r-352^r, 18-II-1689, constitució companyia; sig. 844/46, notari Esteve Cols major, llibre concòrdies 1690-1692, f. 19^r-21^v, 13-IV-1690, segona constitució companyia; i f. 227^r-229^r, 6-VII-1691, nova constitució companyia; sig. 913/5, not. Joan Bruguera, concòrdies companyies i capítols matrimonials 1701-1728, f. 23^r-26^v, 4-VII-1705, constitució amb Joan Torres.

20.- ACA, Reial Audiència, reg. 992, f. 350^r-353^v, 19-XII-1793, privilegi de CHB.

21.- AHPB, not. Bonaventura Vila, II capítols matrimonials 1670-1675, f. 153^r-159^r, 8-V-1675, M. Postius & M. Maynou; not. Salvador Pi, I capítols matrimonials f. 275^r-281^v, 15-VII-1712, J. Ubach & M. Postius i Maynou; not. Grau Ferrussola, I testaments, f. 222^r-225^r, 24-X-1745, Jaume Ubach. APSG-VD, matrimonis I, f. 109, fitxa 377, 3-II-1619, J. Bruguera & A. Amat. ACB, esposalles 132, f. 19^r, 11-VIII-1739, J. Ubach & G. Bruguera Rossell. AHCM, not. Joan Vila, manual 1817, f. 103^r-109^v, 23-XII-1817, testament de Jaume Ubach i Bruguera.